

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויגש - תשס"א - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : ויגש

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

הלכות עשרה בטבת וקידוש

בשעת שמד ורדיפות - חיוב הצום מדאורייתא

הרמב"ם בפ"ה מהל' תעניות הלכה א' ב' כותב: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה וכו' שבזיכרון דברים אלו נשוב להטיב וכו'. ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק".

הגמרא בר"ה י"ח ע"ב מסכמת מתי ארבעת הצומות הכתובים בדברי קבלה נביאים זכריה ח' הם צום ומתי הם ששון. אמר רב פפא: הכי קאמר בזמן שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת המלכות - צום, אין גזרת המלכות ואין שלום - רצו מתענים רצו אין מתענים.

ופירש"י: שיש שלום - שאין יד העובדי כוכבים תקיפה על ישראל. ואם יש גזרת מלכות, הסביר רש"י: חובה להתענות בהם. וכבר דנו הפוסקים אם תעניות הללו הם כיום מדבר קבלה ונביאים או שהציבור קיבל אותו כחוב עליו. עיין לה"ה מהלכות תעניות פ"ה הלכה ה' שמסביר, שלום - פירושו ביהמ"ק קיים, אין שלום ואין גזרה ידועה על כל ישראל - רצו מתענים. והמשיך וכתב "ועכשו נהגו הכל כמו שכתב רבנו והרי הן חובה על כל ישראל עד שיבנה בית המקדש". והשאלה, מפני שקבלו עליהם א"כ זה רק מדרבנן או כדברי התשב"ץ ח"ב סי' רע"א שזה כיום מדברי קבלה.

ועיין לטור: "והאידיא דליכא שלום וליכא שמד רצו מתענים רצו אין מתענים" וכו'. ואח"כ הוסיף וכתב: "והאידיא רצו ונהגו להתענות, לפיכך אסור לפרוץ גדר וכו"ש בדורותינו, הלכך הכל חייבין להתענות מדברי קבלה ומתקנת נביאים. וע"ז כותב הב"י שהלשון הזה הוא מהרמב"ן בת"ה, והוסיף וכן כתב ה"ה פ"ה הנ"ל לכאורה הוא מבין שסברת הטור מדברי הרמב"ן בדור שלנו שהוא מדברי קבלה ונביאים, ולא מפני "רצו מתענים". ועיין לב"ח שהתקשה להסביר את דברי הטור, שבזמן הזה הוא מדברי קבלה ומתקנת נביאים, וא"כ היה צורך להחמיר בכל החומרות של ה' עניינים, עיי"ש. ועיין לישער הציון' בסי' תק"נ ובסי"ק ט' שכיום מצוי גזרות אז נהפך הצום של עשרה בטבת בזמן שלנו שחיובו כמו ט' באב, לפי דברי הרמב"ם, ועיי"ש. ועיין לתשב"ץ ח"ב סי' רע"א הנ"ל שהאריך בזה.

משמע מרוב הפוסקים, שלא צריך שיהיה גזרות של עכו"ם על כל ישראל, אלא מספיק כלשון הטור: "אין גזרה במקום ידוע בישראל". ולפיכך לצערנו הרב, כיום שיש לנו צרות ולחץ ורדיפות אז תענית י' בטבת יהפך לחיוב מדברי קבלה ומתקנת נביאים, והוא יותר חמור מכל תענית של י' טבת. אולם אנו מקווים שעד י' טבת תבוא הגאולה וכדברי הרמב"ם בסוף פ"ה שעתידין להיות ימים טובים.

צרות בגין ירושלים יותר חמורות

הרמב"ם פ"ה הלכה ב' כותב שצום עשירי בטבת נתקן "שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק". ולכאורה, למה פירט ואמר מלך בבל נבוכדנאצר? אלא להדגיש ולומר שהצרות הבאות על ירושלים הם צרות חמורות. ובכל שנה אם לא יבא המשיח צמים על כך שהביאו את ירושלים במצור ובמצוק וראוי הדבר להיות מודגש וידוע בכל שנה ביום זה. ומזה התחיל החורבן ואע"פ שזה היה בחורבן בית ראשון יש לו חשיבות מיוחדת עד כדי כך שהב"י הביא משם אבודרהם שתענית י' טבת "משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחות ליום אחר, מפני שנאמר בו בעצם היום הזה כמו ביום הכיפורים", וע"ז מוסיף הב"י וכותב "ולא ידעתי מנין לו זה".

ירושלים - בחירה של הקב"ה

הרד"ק מפרש על הפסוק: "ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם" תהילים קכ"ה לפי פשוטו, מורה על השגחתו של בורא עולם על עם ישראל, ששומר עליהם כמו שירושלים שמורה ומוקפת בהרים. ומבאר עוד הרד"ק, שעניי כל העולם על ירושלים וכולם שואפים לכובשה ואכן עברה מיד ליד, והקב"ה אומר אני בחרתי את עם ישראל ובחרתי את א"י, ובחרתי את ירושלים בתוך אר"י לעם ישראל, וא"כ אין לאומות העולם שום זכות בירושלים.

מקום המקדש - שייך לכלל ישראל

מציינו כתוב במקום אחד, שכשרצה דוד המלך ע"ה לקנות את מקום המקדש, שילם שש מאות שקל זהב דבה"י או פרק כ"א פסוק כ"ה, ובמקום אחר נאמר שמואל ב' כ"ד פסוק כ"ד ששילם חמישים שקלים עיין למסכת זבחים דף קט"ז ע"ב ועיין שם בתוס' ד"ה גבה, ומובא ברש"י בשמואל ודבה"י שם שלקח חמישים שקל מכל שבט ושבת וביחד שש מאות שקלים עיין בתוס' שם בענין שקלי כסף ושקלי זהב כי עשה זאת כדי שלכל עם ישראל יהא חלק בבית המקדש. וכמו שאמרו חז"ל: ירושלים לא נתחלקה לשבטים. כך שאם אדם בונה מלון מהודר בירושלים, כל יהודי ויהודי יכול לדור שם ובחינם, רק היו משאירים את הקנקן של היין ריק או את עורות הקורבנות. ואין משכירין בתים בירושלים לפי שאין זה שלהם ועיין בתוס' שם ד"ה אף לא המטות מגילה דף כ"ו ע"א.

ואם מקום המקדש וירושלים אינה שייכת לשבט אחד אלא לכלל עם ישראל, מי הוא זה ואיזה הוא שיש לו בעלות בעלדית על זה ועל מקומות אחרים באר"י למסור אותם לשלטון זר.

ועיין ברד"ק שם ומובא בימעם לועז' על שמואל ב' פרק כ"ד פסוק כ"ה וז"ל: "וכבר נתבאר טעם של העונש הזה שנענשו ישראל מפני שלא תבעו בית המקדש. ועלינו ללמוד מוסר מן הענין, שהרי בני אותו הדור לא נבנה בית המקדש בימיהם ולא חרב בימיהם, ומ"מ נענשו על שלא תבעו אותו, אנו שהיה חרוב בימינו על אחת כמה וכמה. ומן הטעם הזה התקינו זקנים ונביאים לקבע בפייהם של ישראל להיות מתפללים שלוש פעמים ביום 'השב שכינתך ומלכותך לציון', וסדר העבודה, ותקנו 'בונה ירושלים' ברכה בפני עצמה בתפילה ובברכת המזון".

ומה נאמר אנחנו בעוונות בדור הזה כשאנו שומעים על מה שחושבים לעשות לירושלים ולמקום המקדש? יהי רצון שלא יתקיימו מחשבותם וה' יפר עצתם, אכ"ר.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויגש - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ביאורים ליהי כבוד

"רבות מחשבות"

בכל יום בתפילת שחרית אנו אומרים בפסוקי 'יהי כבוד' שכולם צירופים של שם שד"י "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". כלומר, הרבה חושבים על חלוקת הארץ, על ויתורים של חלקים, וכבר הגיעו לירושלים להכניס האויב בתוכנו, להצר צעדינו מלכת ברחובותינו, וכבר חושבים על מקום המקדש, אבל עצת ה' היא תקום.

"כי בחר ה' בציון"

ואנו ממשיכים ב'יהי כבוד' ואומרים "ה' הפיר עצת גויים הניא מחשבות עמים". הקב"ה אומר אני בחרתי את ירושלים להיות לי למושב ואיך יתכן שבכלל ידברו או אפילו יחשבו על נתינתה או חלוקתה? "כי בחר ה' בציון איווה למושב לו" תהילים קל"ב. וכן הקב"ה בחר בנו מכל האומות "כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו" תהילים קל"ה.

וכן כתוב "כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב" תהילים צ"ד, וא"כ מי יעזי לקחת את מושבו של הקב"ה ולמוסרו לזרים. הקב"ה לא יעזוב לא את עמו ולא את נחלתו, ואם אחרים מדברים על זה "והוא רחום יכפר עוון" כל הנ"ל הקשר הפסוקים ב'יהי כבוד'.

ברכת ועוצמת העולם מאבן השתיה

במהלך הדורות ראינו שכל האומות רצו את מקום המקדש, אם בימי הנוצרים ואם בימי המוסלמים שכבשוהו. ועוד, הדבר נובע מכך שיש שם את אבן השתיה שעליה מושתת כל העולם כולו וממנה ברא הקב"ה את העולם כולו. וראינו אצל שלמה המלך שנטע עצי פרי ופרדסים מעצים שמקור גידולם הוא רק בקצה העולם כגון: הודו וכדו'. שלמה המלך ידע שאותו הכח ששואב גידול מסוים בארץ רחוקה, ורק שם יכול להצליח, מקורו נובע מאבן השתיה. וידע שלמה להסב את הכח הזה אל גינתו ופרדסיו והצליח לגדל עצים של אותם ארצות. עיין רש"י קהלת פ"ב פסוק ה' ממדרש תנחומא וילקוט שמעוני.

ושמא נאמר מה לנו ולזה, הרי היום אפשר להביא כל פירות שבעולם בקלות מסוף העולם? תדע שגם כוחות אחרים המושפעים בעולם כגון נפט וכדו' גם מושפעים מאבן השתיה. ואם זה יהיה בידינו הם חוששים שמא נטה כל אלו הכוחות אצלנו, ויסגר אצלם הכל. ועל אף שהם לא מודעים לזה המלאך והשר שלהם יודע את זה ועושה כל מאמץ למנוע זאת מעמנו, ואנחנו יודעים מה ששייך לקב"ה אין שום זכות וכח לשום אדם בעולם לעזוב את נחלתו של הקב"ה לאחרים, ונזכה בעגלא ובזמן קריב ויראו עינינו וישמח בנו.

לימוד התורה מביא לידיעת קדושת הארץ

כתוב בשו"ע סי' תקפ"פ: שבח' בטבת תלמי המלך גזר על החכמים לתרגם את התורה ליוונית, והיה חושך בעולם ג' ימים. בט' בטבת לא ידוע מה אירע בו בסליחות אנו אומרים שעזרא הסופר מת בט' בטבת, והוא היה לוחם מלחמת ה' לקדושת ישראל בהרבה תחומים, ובי' בטבת סמך מלך בבל על ירושלים.

לאחרונה פורסם חלוקה של התנ"ך כולו, ללמוד אותו בשבתות. ורק ע"י לימוד התורה מבינים על קדושתה של הארץ ולא כמו כל מדינה אחרת. ועל מה שנותנים את הארץ הרי אנחנו תמהים שאין שום מדינה בעולם שתתן ולו רצועה קטנה מארצה ואיך נותנים כאן וקובעים מה לעשות עם מדינתנו? אלא ע"י לימוד תורה, עשיית מצוות וחסד הקב"ה ירחם עלינו ויהפוך לנו ימי הצום והלחץ לימי ששון ושמחה וימים טובים, אכ"ר. הלכות עשרה בטבת

צום עד השקיעה או עד הקידוש?

הגמרא בעירובין דף מ' ע"ב שואלת שאלה בהלכה ולא ידעו לענות עליה, ובקשו ממר יימר סבא שילך לבית רב חסדא, והגיע בליל ראש השנה כשראוהו רב חסדא למר יימר אמר לו: "דלוייה לרטיבה רפסא ליה בדכתייה" כלומר, שאמר לו בלשון מליצה שלא בא אליו בחינם ביום שלא רגילים לצאת ולהתארח כמו שאדם שמרים עץ לח שלא ראוי להיסק מבינים שלא מרימו בחינם אלא למטרה מסוימת לצורכו - למקום שלו וכדו'.

ושואלת שם הגמרא אח"כ: מה הדין אם בן תורה לא אוכל לא השבוע אלא מעט, ורוצה לאכול בליל שבת לתיאבון כיצד יעשה הרי הוא ממילא מורגל במעט אוכל: וע"כ רגילים הם לצום ביום שישי לפתוח תיאבונם בליל שבת. ואם צם הגמרא שואלת: האם יכנס לשבת בתעניתו או שיטעם מעט לפני השבת? ושם לא מדובר בצום של חיוב להלכה, אלא רק סייג שעשה לעצמו כדי לגרום לו להיות רעב וכבר פשט המנהג שלא לאכול לחם בע"ש בצהרים כדי לאכול בלילה לתיאבון ובהפסק לנהיגים כמו רבנו תם בצום, שיכנסו מאוחר בשבת בצומם, האם זה מותר?

ומביאה הגמרא אמר רבא: "נחזי אנן" מה הדין אם יחול ט' באב בע"ש? לפי מנהגם שספרו לפי הלבנה ולפי חשבוננו לעולם לא יחול ט' באב בע"ש מביאה ע"ז הגמרא מעשה שהביאו לפני ר' עקיבא ביצה מגולגלת וגמעה ללא מלח לפני השקיעה. ומבארים התוס': שמה שהביאו לו ר"ע הרופאים הביאו לו את הביצה הוא משום שהיה מסוכן. ור' יוסי אמר "מתענה ומשלים". כלומר, משלים עד הלילה וא"כ מצינו הלכה שמתענים עד הלילה ושואלים תוס' שאין ראייה לבן תורה שרק עושה הצום באופן פרטי וללא שום חיוב כמו ט' באב. ומביא בשם השאלות שמדמים אחד לשני. והגמרא מסיקה ע"ז מתענים ומשלימים. וביארו תוס' שלכתחילה יאכל לפני השקיעה, ומה שהגמרא אמרה 'הלכתא מתענים ומשלימים' זה רק אם ירצה שם מ"א ע"ב ד"ה והלכתא.

ומביא בטור בשם הר"מ שהיה צם ומתפלל מוקדם ומתפלל ערבית ובעוד השמש על הארץ הוא מקדש ואוכל. וא"כ הוא מסביר "מתענה ומשלים", פירושו אחרי תפילת ערבית. ויש אומרים: עד שיהיה לילה ודאי.

וכתב שם הבי"י משם הג"א פ"א מהלכות תענית שכך הוא מסביר "אפי' לדברי האומרים שצריך להשלים, היינו שמתענה עד אחר קבלת שבת ותפילת שבת היא מפלג המנחה ולמעלה ואפי' אם עוד היום גדול מקרי שפיר השלמה". והוסיף שם שפעם אחת אירע עשרה בטבת יום שישי וכשרצה ר' יואל לילך לבית הכנסת "טעם התבשיל כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה". והוסיף ש"א: שאם בא מבית הכנסת מוקדם לפני השקיעה, מאחר והתפללו וקבלו עליהם שבת יכולים לאכול.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויגש - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

י' בטבת שחל ביום שישי

כתוב ב"י משם שיבולי הלקט : יש מי שאומר שאם חל עשרה בטבת ביום שישי בבוקר, מוציאים ספר תורה וקוראים 'ויחל', ואומרים את הסליחות, אבל במנחה לא אומרים סליחות ולא אומרים ויחל. ואומר הרב ב"י: בענין 'ויחל' ו'לא נהגו כן'. ומכאן מקשים על המג"א שם סי' תק"ז ס"ק ו' שכתב שלדעת הב"י לא קוראים במנחה בע"ש 'ויחל'. המנהג הוא, שמתפללים מנחה מוקדם יותר וקוראים 'ויחל', ואח"כ אומרים קבלת שבת וערבית כרגיל, ולכן כתב המג"א שם שכיום מכינים הכל מבעוד יום וע"כ קורין.

צחצוח שיניים ביום התענית

יש אנשים שכשהם צמים יש להם טעם רע בפה, וביום התענית יחיד מותר להם לקחת משחת שיניים לצחצח את שיניהם מכיון שזה לא לשם הנאה אלא רק כדי להעביר ריח רע מן הפה. ובתענית ציבור לא יעשו כי כתוב בשו"ע סי' תקס"ז : "מי שדרכו לרחוץ פיו בשחרית, בתענית ציבור לא כשר למיעבד הכ"י". אם רוצה לצחצח שיניו אחרי צאת הכוכבים ולפני קידוש מותר לו לצחצח שיניו במי פה בלבד ולא במשחת שיניים, ויזהר שאם יוצא לו דם משיניו שלא יצחצח עם מברשת שיניים כדי להרגיש טעם טוב. אבל לפני השקיעה או לפני צאת הכוכבים אסור.

נדר בעת צרה

כתוב בשו"ע יו"ד סי' ר"ג סעי' ה' : כשאדם נמצא בצרה מותר לו לנדור. וכתוב בשו"ע או"ח, סי' תקס"ט סעי' א' : אם יש לאדם חולה ל"ע בביתו ונדר עשרה ימים לצום בשביל החולה הזה שיתרפא, אע"פ שהתרפא החולה אחרי יום ימשיך לצום. וגם אם מת החולה ימשיך לצום גם כן. בשו"ע יו"ד סי' ר"כ סעי' ט"ו כתוב : אם אמר 'אם חולה זה יבריא אני אצום עשרה ימים או אם החולה הזה יבריא אני אתן במשך שנה צדקה' - חייב לצום או לתת צדקה. אבל אם מת - פטור לתת. וצריך אדם להזהר מאד כשנודר נדר באיזה לשון להשתמש. ולעיתים אף שהולך לחכם שיתיר נדרו אין החכם יכול להתיר את הנדר.

פת פוטר הכל חוץ מהיין

הגמרא בברכות דף מ"א ע"ב אומרת: אדם שבירך 'המוציא לחם מן הארץ' פוטר כל האוכלין שבאים מחמת הסעודה ולא מברך לא לפנייהם ולא לאחריהם. אולם אם רוצה לשתות מעט יין כדי שיהיה לו תיאבון, האם יברך על יין זה שבתוך הסעודה? אומרת הגמרא: פת פוטר את הכל, אבל לא פוטר את היין, כי ליין יש מעלה חשובה ועיין שם ברש"י ד"ה דגורם, ותוס' שם ד"ה אין הכי. אבל יין פוטר את כל המשקים הן מברכה ראשונה והן מברכה אחרונה. בשו"ע סי' קע"ד סעי' ד' כתוב: "אם קבע לשתות יין לפני המזון אין צריך לברך על היין שבתוך המזון, דיין שלפני המזון פוטר. וכן יין של קידוש פוטר יין שבתוך המזון".

יין פוטר את כל המשקים

אומר המש"ב שם ס"ק ג' וכה"ח שם ס"ק ד' : כשמקדש אדם על יין הוא צריך לכוון לפטור כל המשקים שבסעודה. וי"א שאם המשקים לפניו וחושב לשתותם, יין פוטרם. ואם אדם רגיל לשתות יין בשבת תוך הסעודה כמו שפסק הרמב"ם אז היין של הקידוש פוטר וא"צ לברך. אומרים המש"ב וכה"ח: כשעושים קידוש בבית הכנסת והמקדש שותה מן היין כשיעור הוא מוציא את השומע ידי חובת

אולם עיין שם שמאחר ועשרה בטבת תענית ציבור יש לאסור לאכול עד צאת הכוכבים בליל שבת.

ובשו"ע סי' רמ"ט סעי' ד' משמע שיש מחלוקת בזה בין השו"ע לרמ"א, היינו לדעת השו"ע: אפילו בתענית יחיד אם קבלו בסתם חייב לצום עד צאת הכוכבים ואפי' בליל שבת, ואם בעת שקיבל אמר 'אני צם עד אחר תפילת ערבית' אפילו אם היום גדול או כל זמן אחר שיאמר יכול לאכול מוקדם, ובתענית ציבור אין הוא יכול להתנות וחייב להמשיך עד צאת הכוכבים.

ואילו לדעת הרמ"א: באופן עקרוני הוא סובר שאפילו בתענית ציבור אפשר לאכול אם קיבל שבת והתפלל ערבית אפילו לפני השקיעה עיין למש"ב שם ס"ק כ"א. והמשיך הרמ"א שם וכתב: אבל נהגו שבתענית ציבור ישלימו עד צאת הכוכבים, ובתענית יחיד אפילו אם לא התנה שיכול לאכול מוקדם, יכול לאכול. ורק טוב שיתנה בעת קבלת התענית. והב"ח שם פסק כמו השו"ע.

למעשה לכל הדעות תענית ציבור צריך לצום עד שיהיה לילה ודאי ומספיק כוכבים בינונים ואז יתחיל לקדש ולאכול.

תענית יחיד בע"ש

יש נ"מ בין מרת לרמ"א בתענית יחיד. אדם שרוצה לקבל על עצמו תענית יחיד מכל סיבה שהיא מקבל עליו במנחה בערב של יום חמישי שלפני הצום. אם אמר בפירוש שמקבל הצום עד אחרי ק"ש וערבית של שבת, אזי לפי הרמ"א: יוכל לקדש מבעוד יום, אם התפלל מוקדם וגמר ערבית מבעוד יום. וכן לפי מ"ן. אבל אם לא התנה בעת קבלת הצום - לדעת רמ"א: יכול לאכול מוקדם. ולדעת השו"ע: חייב לצום עד צאת הכוכבים.

יארציט בע"ש

הנ"מ בתענית יארציט שאם יצא פעם יום שנה ראשונה בע"ש וצם עד הלילה, קיבל את זה לכל השנים. ותמיד אם יצא שוב בע"ש אפילו אחרי כמה שנים הרי קיבל על עצמו כבר בפעם ראשונה לצום עד הלילה וחייב לצום ולא יעזור לו תנאי.

ולכן טוב לפרש בפעם הראשונה שצם על אביו או אמו ל"ע שאם יחול בע"ש יצום רק אחרי ערבית של שבת, ויוכל להתפלל מוקדם לדעת הרמ"א.

רק שיש מחלוקת אם "חל יום השנה ביום רגיל וצם בו כנהוג עם הלילה, ואם פעם אחת יחול בע"ש ורוצה לעשות תנאי שיוכל לאכול לפני הלילה אחרי התפילה, לדעת הרש"ל בתשובה סי' ט' : חייב לצום בע"ש עד הלילה ממש כמו שנהג בפעם הראשונה, אע"פ שאז חל באחד מימות השבוע.

ולדעת הטי"ז ס"ק ג' ועוד אחרים: אם חל פעם ביום ע"ש וצם עד הלילה זה מחייב אותו לתמיד. אבל אם חל בימי חול וצם עד הלילה אין זאת אומרת שהוא הסכים שאם יחול בע"ש יצום עד הלילה, אלא יכול לעשות תנאי עד אחרי קבלת שבת וערבית עיין במש"ב שם ס"ק כ"ב וכה"ח ס"ק כ"ט ולדבריהם אפשר לסמוך על הטי"ז בשעת הצורך.

ועיין להראב"ד המובא בה"ה שם וכתב הראב"ד: "שלא אמרו 'משלים' אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה, אבל ודאי משתשקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קידש היום אם רצה לאכול אוכל, שכיון שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות, עכ"ל".

משמע מדבריו, שצריכים למהר בליל שבת זו לאכול מוקדם אחרי צאת הכוכבים מיד ועיין לביאור להלכה שם ד"ה וי"א.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויגש - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ועכ"ז לא ישתה רביעית וטוב שימהר ויעשה נטילת ידיים ואחר כך ישתה את המים.

ובכלל כל השנה בקידוש, אם אדם שותה מלוא לוגמיו יוצא יד"ח קידוש. ואם לא יכול המקדש לשתות יתן לאחר, ובדיעבד אם שתו כל השומעים שיעור מלוא לוגמיו יצא יד"ח עיני שו"ע רע"א ולחוננים עליו. אפילו שתה רביעית בקידוש אינו מברך ברכה אחרונה, כי ברכת המזון פוטר. אולם בהבדלה אם שתה מלוא לוגמיו או אחר שתה מלוא לוגמיו יצא יד"ח הבדלה.

אבל ישנה בעיה אחרת, בשו"ע סי' ר"י כתוב שכל השנה "לכן טוב להזהר שלא לשתות אלא פחות מכזית ואז פטור מברכה אחרונה או רביעית" ויתחייב בברכה אחרונה כדי שלא ישתה בין 30 גרם מים עד כ- 90 גרם מים שהן בין כזית לרביעית. וע"כ בהבדלה אם שותה מלוא לוגמיו אע"פ שיצא יד"ח הבדלה נכנס לספק ברכות לברכה אחרונה, וע"כ ישתה רביעית.

צום כהקרבת קרבן

כתוב בשו"ע: שבמנחה של יום התענית אומרים באלוקי נצור "קרבן כל העולמים גלוי וידוע לפניך שבזמן שבת המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבים ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו, ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי. יה"ר מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך ע"ג המזבח ותרצנני", ואומר יהיו לרצון וכו'. אדם שאומר נוסח זה כאילו הקריב קרבן ועיין לשו"ע סי' תקס"ה סעי' ד' ועין לכה"ח שם ס"ק כ"ב שיאמר קודם יה"ר האחרון, ואם שכח יאמר אח"כ, ועיין שם בס"ק כ"א שנוהגים לאומר.

עוברות ומניקות

יש מי שאומר: שפטורות מלצום. ויש מי שאומר: שרק אם הן מצטערות קצת אינן צריכות לצום, ויש מי שאומר: שאם מצטערות אסור להם לצום. אדם חלוש או זקן לא חייב לצום, ול"צ פיקוח נפש, וע"כ עוברות ומניקות לא צריכות להחמיר על עצמן, רק שלא יאכלו מעדנים.

אשה בהריון שהריחה ריח של איזה פרי בצום מותר לה לאכול ולברך שהחינו. דין ילדים קטנים בצום: במקום אחד כתוב: שמונעים מהם מעדנים ותענוגים בכדי שידעו שזהו יום שצמים בו. כתוב בהלכה: שאדם העומד להתפלל בכל מקום בעולם צריך שישים את פניו לכיוון ארץ ישראל ויכוון ליבו לירושלים למקדש ולק"ק. אדם שמתפלל בא"י יכוון פניו כנגד ירושלים ויכוון גם למקדש ולק"ק. אדם שנמצא בירושלים מכוון פניו כנגד בית המקדש ויכוון גם לק"ק.

"היה עומד אחרי הכפורת יפנה לכפורת, אם פונה למזרח פונה למערב, במערב למזרח וכו'. נמצא כל ישראל מכוונים למקום אחד. אמר רבי אבין ואיתמא ר' אבינא מאי קראה 'כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות' תל שכל פיות פונים אליו" ברכות ל' ע"א.

ויה"ר שנראה את ירושלים בבניינה בהודה ותפארתה וכתוב "עשרה קבין של יופי ירדו לעולם תשעה נטלה ירושלים", ויה"ר שנוכה לראות פני משיח צדקנו בבנין בית מקדשנו ותפארתנו בעגלא ובזמן קריב, אכ"ר.

קידוש. ואם השומע לא טעם מן היין יוצא יד"ח ויכול לאכול אחר הקידוש, אבל אם רוצה לשתות שאר משקים צריך לברך 'שהכל', כי בשעה שהמקדש בירך הוא לא טעם מן היין וממילא לא פטר לו את כל המשקאות אפילו שהיין של המקדש לפניו. בקידוש בבית - אדם צריך לכוון או אם רגיל לשתות בליל שבת שאר משקאות או יין אנו אומרים שעל דעת כן כיוון. וטוב לאדם לכוון לפטור את כל המשקאות שלפניו או שיבואו אחר כך. וטוב לאדם לשתות יין באמצע הסעודה חוץ מהיין של הקידוש כי זה כבוד שבת. וע"כ בסידורינו 'קול אליהו' הכנסנו ב'לשם יחודי' שאומרים בליל שבת לפני הקידוש שיאמר שמכוון לפטור כל המשקאות שבתוך הסעודה ועיין לכל הנ"ל בא"ח פרשת נשא אות ב'.

שתיית מים בתוך הסעודה

הרב מביא תשובה ארוכה רב פעלים ח"ב סימן מ"ז ואומר: בענין מה ששאל, אחר הקידוש של ליל שבת ישתה מעט מים פחות מרביעית, ויכוון לפטור המים שבתוך הסעודה. ורצינו לדעת אם שתה זה שכיוון, מים כשיעור רביעית כיצד יעשה בברכה אחרונה אם יברך או לא יברך או דילמא ברכת המזון פוטרתו, ועונה לו בתשובה שזו נוסחה מוטעית. בסיכום דבריו יוצא, שאם אדם צמא ורוצה לשתות מים אחר קידוש קודם שיטול ידיו יש לו בעיה כי ישנם עדות שנוהגים שאחר הקידוש מביאים פירות וקטניות ועושים ברכות ואם הם אוכלים שיעור, יש בעיה אם יברכו ברכה אחרונה או לא. ואם קידש והתחיל את הסעודה פשיטא שלא יברך ברכה אחרונה.

יש מחלוקת בין הפוסקים וגם בבא"ח הביא זאת בקיצור בפרשת נשא ואומר: לכן צריכים להזהר כשמקדשים בשבת על היין אם רוצה לשתות מים או שאר משקים אחר הקידוש קודם ברכת המוציא צריך שיהיו המים לפניו או שיכוון עליהם ואז אין צריך לברך על המים או שאר משקים שהכל, גם נכון להזהיר זה השותה מים בין קידוש לברכת המוציא שלא ישתה רביעית כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה ויכנס במבוכה של המחלוקת ד"א שצריך לברך ברכה אחרונה ואין בהמ"ז פוטרת המים, וי"א שאין צריך, וע"כ טוב ליזהר שלא ישתה רביעית.

ומיהו אם טעה ושתה רביעית יברך ברכה אחרונה על המים קודם המוציא עי"ש אות ב' ובסיום התשובה בר"פ הנ"ל.

וביום חול רגיל כותב המהר"ח: "ולכן טוב לנהוג לצאת ידי ספק שקודם שיטול ידיו ישתה מים פחות מרביעית כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה ויכוון לפטור בברכה זו המים שבתוך הסעודה".

ופעם אחת שתייתי אני יותר מרביעית והסתכל מורי ז"ל במצחי ואמר לי: 'שתיית מים ולא בירכת אחריהם ברכה אחרונה', ואם יש יין בתוך הסעודה אינו צריך לכל זה כי ברכת היין פוטר כל מיני המשקים. דעת האר"י: אדם ששותה מים לפני הסעודה בשיעור רביעית, צריך לברך בורא נפשות וברכת המזון אינה פוטרת.

וע"כ, אם אדם קידש בליל שבת והוא צמא ורוצה לשתות מים, לפני הקידוש יכוון לפטור את המים, או שיניח את המים על השולחן. אבל אסור לו לשתות רביעית.

בליל פסח אנו אומרים קדש ורחץ כרפס ואנו אוכלים לדעת השו"ע כרפס פחות מהשיעור, אחרי הקידוש ולפני המוציא, וזה בעיה אם יברך בורא נפשות או לא.

למעשה, אם שותה מים או שאר משקאות בין קידוש להמוציא צריך לכוון בעת הקידוש על מה שרוצה לשתות או שיהיו המים לפניו,

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

